

Lausunto

24.03.2021

Asia: VN/727/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset huomiot esitysluonnoksesta

Tavoitteet hyvät ja yhteistyön lisääminen OKM:n ja TEM:n välillä on välttämätöntä tulevaisuuden työvoimatarpeiden varmistamiseksi.

Esiteyllä palvelukeskusmallilla hallintoa tulee lisää ja keskuksen tehtäväkenttä ei myöskään ole selkeä.

Huomiot palvelukeskukselle esitetyistä tehtävistä

Palvelukeskuksen resurssit ovat hyvin pienet ja palvelukeskukselle kaavailtuja tehtäviä tekevät nyt jo monet muut toimijat. Mitä lisäarvoa nykyisiin toimintamalleihin saadaan tällä? Onko riskinä vain se, että tulee lisää yksi toimija tekemään päällekkäisiä toimia jo nyt toimivien organisaatioiden kanssa?

Nykyinen työikäisten osaamisen kehittämisen järjestelmä on monimutkainen ja hajaantunut. Muilla kuin työttömillä työnhakijoilla on hankaluuksia löytää tahoja, jossa kyettäisiin sekä arvioimaan yksilön osaamistarvetta että kartoittamaan työllistymismahdollisuuksia.

Työvoiman tarpeiden muutoksia koskevaa tietoa kerätään ja tuotetaan runsaasti. Oikea-aikaisen ja laadukkaan ennakointitiedon tuottaminen on haasteellista. Ennakointimenetelmien erilaisuus ja erilaiset tavat tulkita ennakointituloksia ovat johtaneet osin ristiriitaisiin tavoitteisiin ja ajoittaiseen epävarmuuteen osaamisen kehittämisen suunnasta. Eri koulutusmuodot voivat hyödyntää uuden palvelukeskuksen julkistamaa valtakunnallista ennakointitietoa pyrkiessään parantamaan koulutuksen työelämävastaavuutta.

Mitä lisäarvoa palvelukeskuksen ennakointityö tuo nykyisin jo tehtävään ennakointityöhön? Olisiko nykyisiä järjestelmiä mahdollista kehittää, jotta ne pystyisivät vastaamaan palvelukeskukselle asetettuihin tavoitteisiin?

Huomiot palvelukeskukselle esitetystä hallintomallista

Työelämäedustajien nostaminen määräävää asemaan uudessa organisaatiossa palvelisi todennäköisesti paremmin työelämän tarpeita ja jättäisi poliittiselle ohjaukselle pienemmät toimintamahdollisuudet.

Työmarkkinoilla tarvitaan yhä enemmän jatkuvaa oppimista sekä koulutus- ja urapolkuja tukevaa ennakoitintietoa. Nykyisin ennakoinnissa käytettävät olemassa olevat ammatti- ja koulutusluokitukset rajaavat ennakoinnin tuloksia, jotka eivät silloin parhaalla mahdollisella tavalla palvele jatkuvan oppimisen tarpeita. Työikäiselle väestölle sopivin osaamisen kehittämisen muoto on usein nopea ja lyhytkestoinen ei-tutkintoon johtava jatko- ja täydennyskoulutus. Tällaiset osaamistarpeet jäävät nykyisen luokituskäytännön takia osin huomaamatta, kun tavoitteena ei olekaan tutkinto eikä tutkinnon osa. Yhtenäiselle ennakointijärjestelmälle, joka tunnistaa työikäisen väestön osaamisen kehittämisen kokonaistarpeet, on tarvetta.

Työmarkkinaosapuolet tuovat jo nyt viestejä työvoima- ja koulutustarpeista. Olisiko mahdollista kehittää nykyistä viestien vastaanottoa ja palautteenantoa ennakoivampaan ja vaikuttavampaan suuntaan?

Huomiot palvelukeskukselle esitetystä koulutus- ja osaamispalveluiden rahoitusmuodoista

Työvoimapolitiittisten koulutusten hankinta ja rahoitus on nyt TEM:n vastuulla ja ammatillisen koulutuksen rahoitus OKM:n vastuulla. Mitä ovat ne jatkuvaan oppimiseen suunnatut rahat, mitä uusi palvelukeskus todellisuudessa ohjaa ja onko riskinä ammatillisen koulutuksen sekä työvoimapolitiittisten koulutusten rahoituksen pirstaloituminen?

Palveluita tarjottaisiin pääsääntöisesti työssä oleville ja jossain määrin myös työvoiman ulkopuolella oleville. Lisäksi palvelukeskus voisi edellyttää, että sen rahoittama koulutus ja siihen liittyvät tukitoimet soveltuisivat luonteeltaan tietyille kohderyhmille, esimerkiksi vailla toisen asteen tutkintoa oleville, yksityisyrittäjille tai maahanmuuttajille. Tällainen positiivinen erityiskohtelu edistäisi tosiasiallisen tasa-arvon toteutumista.

Ammatillisiin perustutkintoihin sisältyvien yhteisten tutkinnon osien suhteellisen suuri määrä on tuonut ammatilliseen koulutukseen suuria haasteita opintojen viivästyessä tai jopa keskeytyessä kokonaan. Yhteisten tutkinnon osien vaatimukset koetaan ylimitoitetuiksi, erityisesti maahanmuuttotilanteesta opiskelijoille. Maahanmuuttotilanteesta opiskelijoiden ollessa yhtenä jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksen kohderyhmänä opintojen räätälöintiin ja yhteisten tutkinnon osien kohdentamiseen heidän tarpeitaan vastaavasti pitäisi kiinnittää huomiota. Jatkuvan oppimisen ja ammattitaidon perustana on hyvä kielitaito.

Henkilöiden omien kokemusten, tarpeiden ja toiveiden perusteella räätälöidyt palvelut voisivat lisätä työikäisten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta elämäntilanteesta, työpaikasta tai pohjakoulutuksesta riippumatta. Onko näihin räätälöityihin palveluihin sitten todellisuudessa löydettävissä myös rahoitus sellaisella tavalla, mikä ei vaikeuta entisestään ammatillisen peruskoulutuksen toteuttamista?

Ratkaisuna koulutustarjonnan aukkoihin voisivat olla orientoivat, motivoivat, valmentavat sekä kielitaitoa ja muita perustaitoja vahvistavat opinnot erillisinä, ennen tutkintokoulutuksen

aloittamista tai tutkintokoulutuksen yhteydessä. Aikuiset maahanmuuttajat tarvitsisivat, lähtötasostaan riippuen, räätälöityjä toisen asteen opintoihin valmentavia koulutuksia ja yliopisto-opintoihin valmentavaa koulutusta. Lisäksi yrittäjille ja pienissä yrityksissä työskenteleville olisi hyvä kehittää osaamispalveluja, jotka olisivat joustavasti sovitettavissa omaan työhön ja elämäntilanteeseen. Palvelukeskuksen rahoittamat työn ohessa tarjottavat lyhyet ja joustavat koulutukset voisivat lisätä miesten osallistumista osaamisen kehittämiseen. Näin ero miesten ja naisten jatkuvaan oppimiseen osallistumisen suhteen kaventuisi hieman.

Esityksessä mainittu mahdollisuus siitä, että jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskus voisi koulutusten lisäksi rahoittaa koulutuksen menestyksellistä suorittamista edesauttavia tukitoimia, on hyvin tervetullut. Esimerkiksi sosiaali- ja terveysalan perustutkinnon aloittaneista liian monella jää koulutus kesken. Oikein kohdennetuilla tukitoimilla voitaisiin nostaa koulutuksen läpäisyastetta. Laadukkaan koulutuksen saaneita valmistuvia lähihoitajia tarvitaan vastaamaan työelämän tarpeisiin ja takaamaan hoitotyön laatu jatkossakin.

Muut huomiot esitysluonnoksesta

Uuden toimijan ennakointirooli tulevien vuosien työvoimatarpeista ja nyt työssä olevan työvoiman osaamisen varmistamisesta on tärkeä tehtävä. Palvelukeskuksen ohjausvalta ei kuitenkaan ulotu OKM:n ja TEM:n sellaisella tavalla, jolla näiden toimijoiden toimintaan voitaisiin puuttua. Useilla aloilla vallitsevaan työvoimapulaan olisi mahdollista löytää nopeita ratkaisumalleja koulutuspolitiikan muutoksilla. Nyt ja myös tulevaisuudessa joillain aloilla on työvoiman kysyntään nähden täysin riittämättömät koulutusmäärät ja joillain aloilla tarpeisiin nähden ylikoulutusta.

Näissä ennakointikysymyksissä sellaisella palvelukeskuksella, missä työelämäedustajien edustus on vahva, olisi tärkeä tehtävä. Sama lopputulos olisi ehkä myös saavutettavissa nykyisten toimijoiden yhteistyötä tiivistämällä ja ilman uuden viraston luomistakin.

Salo Jussi

Suomen lähi- ja perushoitajaliitto SuPer ry - puheenjohtaja Silja Paavola